

szóhasználatát nézem: az ETT Köteles évente jelentést tenni az egészségügyi (népjóléti) miniszternek, az igazságügyi miniszternek évente tájékoztatást kell adnia.

Ez a függőség természetesen nem engedi azt, hogy maliciózus feltételezéseket tegyünk, de feltétlenül megalapozza annak megállapítását, hogy olyan személyek ítélik meg az orvosi műhiba fennálltának vagy fenn nem álltának kérdését, akikben ha másként nem, tudat alatt a hivatásrendhez tartozás dolgozik.

Hogy e tudatalatti vagy "attól több" kizárására mi módon és hogyan kerülhet sor, annak megoldását teljes egészében nem tudom. Feltételezem azonban, hogy a függetlenség létrejötté jótékonyan hatna, ha a Szakértők Kamarája és ezen belül az orvosi tagozat, tényleges jogosítványokkal megalakulna, ha ez a szerv létrehozná a fegyelmi és etikai szabályzatát, létrehozná azt a szabályhalmazt, amely a szakértői munkában résztvevő orvosok számára iránymutatásul szolgálna és őket függetlenebbé tenné mind az igazságügyi, mind az egészségügyi kormányzattól. Elválaszthatná őket - legalább viszonylagosan - e munkájuk során a hivatásrendtől.

Dr. Csere Katalin (bíró, Fővárosi Bíróság):

A SZAKÉRTŐ SZEREPE A BÜNTETŐ ELJÁRÁSBAN

A téma napirendre tűzését, a szakértői bizonyítás fontosságát megalapozta a Büntető eljárásról szóló törvény 1994. évi XCII. törvénnyel történt módosítása.

A büntető eljárásban a tényállás megállapítása a bizonyítás alapján történik. A bizonyítás legáltalánosabb értelemben azoknak az eljárási cselekményeknek a sorozata, amelyek alapján az eljáró hatóságok közvetlenül, saját érzékszerveikkel ismerik meg a (bizonyítási eszközök segítségével reprodukált) bizonyító tényeket, s e tények alapján hozott döntéseiket igazolják. A büntető eljárásban általánosságban azokat a tényeket kell bizonyítani, amelyek ügyretartozók, az ügyben relevánsak, az anyagi büntető és az eljárási szabályok alkalmazása végett lényegesek. A büntető eljárásbeli megismerés, a bizonyítási tevékenység objektív adottsága a közvetettség. Az eljáró hatóságok az ügyretartozó tényeket sohasem közvetlenül, hanem áttételesen más, olyan jelenségek segítségével ismerik meg, amelyek erre alkalmasak, és - amelyeket már közvetlenül - a maguk érzékszerveivel is megismerhetnek. A bizonyító tények azok a jelenségek, amelyek segítségével a büntető eljárásban ez a közvetett megismerés következtetések segítségével végbemegy. A bizonyító tények megismerése a bizonyítási eszközökből (bizonyítékok, a bizonyítás forrásai) történik. Ilyen bizonyítási eszköz pl. a szakértői vélemény.

Amennyiben valamely jelenség rögzítéséhez, a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges (pl. orvosi, műszaki stb.) szakértelem szükséges, az eljáró hatóság - rendszerint a szakértői névjegyzékbe felvett személyek közül - szakértőt rendel ki.

Tevékenysége során a szakértő vizsgálatot végez, ennek eredményeként készíti el szakértői

véleményét. Ez a szakértői vélemény az eljáró hatóságot nem kötelezi, csupán az egyik lehetséges bizonyítási eszköz, amelynek bizonyító erejét az eljáró hatóság meggyőződése szerint értékeli.

Senki által sem vitatottan "mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot... az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően". (Az 1993. évi XXXI. törvényben kihirdetett, Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6.cikk 1.) pontja.)

A tisztességre vonatkozó követelmény (miként ezzel bővebben foglalkozott "A bírósági büntető közlekedési ügyszak aktuális problémái" című cikkében dr.Völgyesi Miklós legfelsőbb bírósági bírő a Bírósági Határozatok 1994. évi 4. szám Fórum rovatában) a hatóság - adott esetben a nyomozó hatóság, az ügyészség, továbbá az eljáró bíróság - szakmai felkészültségét, a szakszerűséget is magában foglalja. A szakszerűség egyben azt is megkívánja, hogy a törvényben előírt, valamint a hatóság megítélése nyomán szükségesnek tartott esetekben az eljárásba szakértő, mégpedig a kérdés szempontjából kompetenciával bíró szakértő kerüljön kirendelésre. A szakértőtől (és a későbbiekben bevezetendő "ellenőrző" szakértőtől) azonban elfogadható és aggálymentes vélemény csak abban az esetben várható, ha ennek elkészítéséhez a kellő és szükséges adat, tény a rendelkezésre áll. Ezért már a büntető eljárás megindulásától - esetleg azt megelőzően, már az esemény megtörténtekor - szükséges a helyszínen értékelhető nyomok rögzítése, ezek mérése, számszerűsítése, hiszen ez juttatja a hatóságokat objektív értékű adatokhoz, amelyek értékelése és a további következtetések levonása már különleges szakértelmet igényel, és mint ilyen, a szakértő bevonását teszi szükségessé. A bizonyítékok összegyűjtése azonban nem szakértői feladat. Ezek hiányában az ügyben bizonyítékként felhasználható szakvélemény nem várható. A baleset meg-

történte, az elkövetés és a cselekmény elbírálása közötti - a bíróságok jelentős leterheltségéből eredő - időmúlás miatt pedig a szükséges, de a kellő időben nem, vagy nem megfelelően rögzített nyomok a későbbiekben már nem fellelhetők, illetve pótolhatók.

Az utóbbi időben éppen a szakértői (és esetleg csupán egyetlen) vélemény alapján történt döntéshozatal miatt érte egyre több bírálat pl. a közlekedési ügyekben eljáró bíróságokat, de erre utalnak a más ügyszakkal kapcsolatos (pl. deviza, élet, testi épség elleni bűncselekményeket elbírálók elleni) kifogások.

A közlekedési technikában, a műszaki tudományokban bekövetkezett és napjainkban is egyre fokozódó, robbanásszerű fejlődés miatt a szakértői bizonyítás - továbbra is mint csupán egy a lehetséges bizonyítékok sorában - egyre nagyobb szerephez jut. A jogalkotó feltehetően ennek a folyamatnak a mindennapi életben megmutatkozó hatása miatt ítélte szükségesnek a Büntető eljárási törvény 77.§-ának - a már hivatkozott jogszabállyal - további kettő bekezdéssel történő kiegészítését.

A leginkább érdeklődésre számot tartó (4) bekezdés ad módot - és a hatálybalépést követően már kötelezettséget - a továbbiakban (és ez a folyamat már a törvény megjelenését követően igen rövid időn belül megindult, noha a tényleges hatálybalépésig - 1995. július 1. napjáig - még közel fél év van hátra) arra, hogy "ha a hatóság a nyomozás során szakértőt rendelt ki, a vádlott vagy a védő kérelmére - ugyanazon tényre - a bíróságnak más szakértőt is ki kell rendelnie. Ez természetesen nemcsak a közlekedési ügyekben eljáró műszaki szakértőkre, hanem az egyéb ügycategóriákban fellelhető más szakértőkre (pl. orvosszakértő stb.) is vonatkozik. A Büntető eljárási törvény ezen (nem vitásan a fejlődés, a jogállamiság irányába mutató) rendelkezése kíván lehetőséget adni a "fegyveregyenlőség" elvének. A továbbiakban néhány gondolatot kívánok csupán felvetni az újabb szakértő kirendelésével kapcsolatos - esetleg túlzott -

elvárásokat megelőzendő.

A büntető ügyekben egytől-egyig megkívánható lenne az a követelmény, hogy a - bármely hatóság által - kirendelt szakértő a szakmájában jártas szakember legyen, aki független az eljárásban résztvevőktől. Erre is figyelemmel - amennyiben ez maradéktalanul érvényesülhetne a továbbiakban - nem lenne szükséges a "vád", illetve a "védelem" szakértőjéről beszélni, hiszen a szakvéleményt nem befolyásolhatja az a körülmény, hogy kinek a kirendelésére, felkérésére készült. Más kérdés az, hogy a szakértő - nyilvánvalóan - a kirendelő hatóság kérdéseire köteles válaszolni, amennyiben azok a szakértői kompetenciába tartoznak. E körben elvárható lenne, hogy a szakvélemény minden esetben feltüntesse azt, hogy ha ettől eltérő, nem szakértői megállapítás tárgyát képező kérdésfeltevés történt. Ezzel elkerülhetők lennének - az esetleg további szakértő bevonására szóló indítványok mellett - azok a nem minden alapot nélkülöző támadások, hogy pl. a reakció-idő meghatározása - a jelenlegi ítélkezési gyakorlatban tapasztalattal ellentétben - nem műszaki szakértői kompetencia körébe tartozik.

Kérdéses azonban az is, hogy a jelenlegi szakértői tevékenységet végző (a közúti balesetek vizsgálatára jogosított) szakértői létszám elegendő lesz-e a megnövekedett ügymennyiség feldolgozásához, hiszen - mint arra már utaltam - az elsőfokú bíróságokhoz nagyszámú, kifejezetten ezt célzó írásbeli védelmi beadvány érkezett. Ennek a kérésnek az elsőfokú bíróságok már a rendelkezés hatálybalépését megelőzően helyt fognak adni, hiszen ez számukra 1995. júliusától már egyértelműen kötelező is lesz. A jelenlegi pertartamokat figyelembevéve pedig ezt jobb már most elrendelni, mint az első tárgyaláson, hiszen további - az eljárás szükségtelen - elhúzó-dását eredményezné az ettől eltérő döntés.

A büntető eljárásban kirendelhető - a közúti baleseteket vizsgáló jogosítvánnyal rendelkező - szakértői létszám jelenleg 40 fő az egész országban. Az erre szóló jogosítvány megszerzésének

feltétele az egyetem elvégzése után a szakmérnöki végzettség. A szakmérnöki képzés azonban jelenleg szünetel, ennek oka pedig az, hogy 20 fő alatt - tandíjkihatása miatt - nem indítják meg, illetve, hogy a jelentkezők nagy része csak főiskolai végzettséggel rendelkezik, ez pedig nem elegendő.

A szakértőknél is felmerült a Szakértői Kamara megszervezésének lehetősége, szükségessége - ez az idei év nagy kérdése, hiszen ennek létrejötte a szakmai színvonalat, a nagyobb elvárhatóságot jobban tudná biztosítani. A szakértői munka egyességességét, a szakvélemények ellenőrizhetőségét, helytállóságát segítené az IMSZI 2.sz. módszertani levelének átdolgozása, esetleg új módszertani levél elkészítése. Az alkalmazott számítógépes programok származása, a szakmai szervezet általi elfogadottsága is tisztázható lenne a programok szellemi szabadalmi védettségének sérelme nélkül.

A közlekedési büntető ügyekben - döntő többségében - merül fel reális igényként a tényállás minél teljesebb felderítése érdekében a baleset-höz vezető okok tisztázása során szakértő igénybevétele. A teljesség igénye nélkül - példalózó felsorolással - utalnék néhány gyakorlati problémára, melyek eldöntésénél a szakvéleménynek - mint bizonyítéknak - igen fontos szerepe van: Így a gyalogosbaleseteknél, járművek ütközésekor a balra kanyarodó, balról előző járművek viszonylatában, az ún. "lámpás" baleseteknél.

A szakértőkkel kapcsolatos szakmai elvárásokhoz szolgálhat adalékul, hogy a szembe közlekedő jármű takarásából kilépő gyalogos mozgására, a balesettel kapcsolatos helyzet "kiszervezésére", a számítások elvégzésére a mai szakértői gárdából (miként az a napokban a műszaki szakértők egyik jeles képviselőjétől egy szakmai fórumon elhangzott) 7 fő képes, pedig ez valamennyitől elvárható lenne.

A szakvéleményekkel kapcsolatos egyik kifogás, hogy a szakértők (általában) átlaggal számolnak. Az eljáró hatóságokra hárul tehát az a kötelezettség, hogy megkívánják a ki nem zárható szélső

határesetek kimunkálását. A szakvéleményekkel kapcsolatos igényességre kell törekedni, a műszaki hibára hivatkozó vádlotti védekezés esetén az észlelt rendellenességre okot adó valamennyi műszaki tényezőre kiterjedő vizsgálatot, a vizsgálat tényleges elvégzésére vonatkozó kérdést kell feltenni. A büntető ügyekben nem kevés a visszavont, helyből változtatott szakvélemény, illetve olyan hiányosságok tapasztalhatók, hogy az alapkirendelés kérdéseit teljes egészében csak kiegészítő szakvélemény beszerzésével lehet tisztázni. Felvetődik az a kérdés, hogy a kirendelő hatóság kérdéseire maradéktalanul választ nem adó, illetve ezzel kapcsolatosan aggályt keltő szakvélemény, ennek ellenőrzésével összefüggésben felmerült teljes költséget mennyiben indokolt a terheltre hárítani, illetve ennek viselésével az államot terhelni.

Összességében tehát nem közömbös, hogy a hatóság olyan szakértőt rendeljen ki a büntető eljárás során, aki valamennyi olyan bizonyítékot hitelesen és helyesen tudja szolgáltatni, amelyek a büntetőjogi felelősség szempontjából relevánsak.

Az eljárásjogban bevezetett változtatástól, az eljáró szakértőktől valamennyien az ezzel kapcsolatos munka javulását, a nagyobb megbízhatóságot várjuk és reméljük.

Zsigáné dr. Halmos Katalin (tanácselnök, Legfelsőbb Bíróság)

H o z z á s z ó l á s a

Tisztelt Kollégák!

Alapvetően két kérdéskörhöz szeretnék hozzászólni:

1) A bizonyítási eljárás során a védőnek az újabb szakértő igénybevételére vonatkozó bizonyítási indítványának teljesítésével kapcsolatban - éppen az új szabályozás kapcsán is - egyre növekvő szerepe van a bíró kellő kontrolláló képességének, széleskörű tárgyismeretének, célirányos pervezetésének. Nem kétséges ugyanis, hogy az új szabályozással kapcsolatban - de a most részletezni nem kívánt egyéb okokra is figyelemmel - egyre fokozottabban fennáll az eljárások elhúzódásának veszélye.

A magam részéről azonban mégsem osztom az előzőekben elhangzott azt a nézetet, amely szerint a védők általában véve "fizetett hátramosztói" a büntetőeljárás mielőbbi befejezésének. Az ilyen általánosítással azért sem tudok egyetérteni, mivel a védelmet tisztességesen, perrendszerű keretek között ellátó azoknak a védőknek hitelét, szakmai jóhírnevét csorbítja, akiket egy-egy adott ügyben mindig olyan megfelelő partnernek tekintettem, akik a bíróság tagjaival együtt végsősoron "ugyanazt a szekeret húzzák".

Véleményem szerint a kellő lényegmegragadó képességgel, ügyismerettel rendelkező bíró nem esik a "túlbizonyítás" hibájába, ebből következően tehát csak szükség esetén ad helyt az újabb szakértő bevonására irányuló bizonyítási indítványnak.

2) Rá kell mutatni viszont arra is, hogy a bűncselekményeknek egyre szélesedő skálája, köztük különösen az egyre bonyolultabbá váló gazdasági bűncselekmények elbírálása mennyire széles-